

EncroChat-utredningen i Frankrike

Ärendets uppkomst samt kronologisk redogörelse

HÖGSTA DOMSTOLEN
R 12

INKOM: 2021-04-29
MÅLNR: B 2222-21
AKTBIL: 9

Inom ramen för en förundersökning vid den interregionala specialdomstolen (JIRS) vid regiondomstolen i Lille och som numera bedrivs av undersökningsdomarna med anledning av att en rättslig förundersökning inletts den 28 maj 2020, vilken anförts till styrelsen för nationella gendarmeriet (Direction Générale de la Gendarmerie Nationale) samt av dess IT-brottscentrum C3N (Centre de lutte contre les criminalités numériques C3N), som har nationell behörighet, har förekomsten av en krypterad kommunikationslösning kunnat identifieras som saluförs under handelsbeteckningen **EncroChat** och används av kriminella organisationer.

2017, upptäckte avdelningen för elektronisk datateknik (Département Informatique Électronique (INL)) vid Institutet för brottsundersökningar vid Nationella gendarmeriet (Institut de Recherche Criminelle de la Gendarmerie Nationale (IRCGN)) telefoner som använder sig av den krypterade kommunikationstjänsten Encrochat. Fördjupad efterforskning inleddes i syfte att förstå hur den fungerade. Tack vare projekt CERBERUS, under gendarmeriets ledning och finansierad med EU-medel, snabbades i början av 2019 IRCGNs forskning på avseende dessa telefoner.

Nationella gendarmeriets kriminaltekniska dokumentation, liksom de undersökningar som gjorts vid rättsliga myndigheter, har parallellt påvisat återkommande fall av specifikt denna typ av krypterade telefoner inom ramen för ärenden rörande transport och olaglig narkotikahandel inom den organiserade brottsligheten.

Det framkommer dock av gendarmeriets tekniska undersökningar att den krypterade kommunikationslösningen i fråga, ej redovisad i Frankrike, genomfördes via i Frankrike installerade servrar till förmån för kunder över hela världen. Genom utredningen har man lyckats sammanföra information om hur lösningen tekniskt fungerar, vilket lett till att en teknisk lösning kunnat upprättas. Tack vare denna har användarnas icke-krypterade kommunikationer kunnat inhämtas.

Att syftet med kommunikationslösningen EncroChat var att bistå kriminella organisationer stöddes av utredningen, bl.a. i och med återförsäljningsvillkoren avseende dessa telefoner, samt de tjänster som kunderna erbjöds för att garanteras anonymitet och straffrihet i händelse av identitetskontroll.

Det mycket stora antalet användare som ägnar sig åt brottslig verksamhet (över 90 procent i Frankrike, vilket motsvarar samtliga användare i egenskap av faktiska användare av terminalerna) gav i Frankrike upphov till att sidoutredningar inleddes vid de behöriga åklagarmyndigheterna.

Natten mellan den 12 och 13 juni 2020, skickade EncroChat ut en säkerhetsvarning till hela sin kundkrets i vilken de bl.a. informerade om att kommunikationslösningen utsatts för "olagligt övertagande" av "statliga organ". Kunderna rekommenderades att bl.a. fysiskt göra sig av med sina terminaler ("You are advised to power off and physically dispose your device immediately").

Trots förekomsten av kriminell användning av Encrochatterminalerna, önskar de franska myndigheterna att de användare som säger sig handla i god tro och som skulle vilja få sina personuppgifter borttagna från det rättsliga förfarandet ska kunna inlämna en begäran om detta till utredningsavdelningen. Likaledes, i samband med att organisationen som ansvarar för driften av Encrochats tekniska lösning varnade sina användare för påstått "olagligt" agerande mot deras servrar, är alla personer i egenskap av chef, företrädare eller förvaltare för företagen bakom den här tjänsten välkomna att ge sig till känna och lägga fram sina argument inför gendarmeriet på följande adress contact.encrochat@gendarmerie.interieur.gouv.fr

Rättslig ram

Tvärtemot vad Encrochat och vissa av deras hörda användare påstår och som spridits av internationella medier, har den franska utredningen bedrivits i enlighet med tillämpliga rättsregler.

- **Rättslig ram: upptagning av elektroniska uppgifter, en särskild utredningsmetod som föreskrivs i fransk lagstiftning**

Artikel 706-102-1 i den franska straffprocesslagen

”En teknisk lösning får inrättas i syfte att bereda åtkomst, överallt, utan de berörda personernas samtycke, till elektroniska uppgifter, och spela in, förvara och överföra dessa, så som de lagrats i ett datorsystem, visats på en skärm för användaren av ett system för automatiserad behandling av uppgifter, matats in genom inknappning av tecken eller emottagits och skickats av kringutrustning.

Allmänna åklagaren eller undersökningsdomaren kan utse alla personer som är bemyndigade och som finns med i förteckningen enligt artikel 157, att utföra de tekniska åtgärder som gör det möjligt att upprätta den tekniska lösning som anges i första stycket i denna artikel. Allmänna åklagaren eller undersökningsdomaren kan även föreskriva att statliga resurser som är föremål för nationell försvarssekretess används i enlighet med del 1, avdelning IV, kapitel 1”.

- **En strängt begränsad åtgärd**

→ har godkänts och kontrolleras av frihets- och häktningsdomaren (juge des Libertés et de la Détention) inom ramen för brottsutredningen och, sedan förundersökningen inleddes den 28 maj 2020, av de för ärendet gemensamt ansvariga undersökningsdomarna.

Artikel 706-95-12 i den franska straffprocesslagen

De särskilda utredningsmetoderna får användas:

- 1 Under utredningen: av frihets- och häktningsdomaren (juge des libertés et de la détention) på begäran av allmänna åklagaren;
- 2 Under förundersökningen: av undersökningsdomaren, efter yttrande från allmänna åklagaren.

Artikel 706-95-14 i den franska straffprocesslagen

”Dessa särskilda utredningsmetoder sker **under ledning och övervakning av den domare som har godkänt dem. Denna domare får när som helst beordra att dessa avbryts.**

Frihets- och häktningsdomaren (juge des libertés et de la détention) underrättas utan dröjsmål av allmänna åklagaren om de gärningar som begåtts. De protokoll som upprättats för att verkställa frihets- och häktningsdomarens beslut delges henne/honom.

Om frihets- och häktningsdomaren anser att åtgärderna inte genomförts i enlighet med hennes/hans godkännande eller om de bestämmelser som fastställts i denna lagsamling inte har iakttagits, beordrar hon/han att protokollen och de inspelningar som gjorts destrueras. Hon/han avgör målet genom motiverat beslut och delger allmänna åklagaren detta. Allmänna åklagaren kan inom tio dagar efter delgivningen överklaga domen till domstolschefen.

För att åtgärderna inte ska bli ogiltiga, får deras enda syfte vara att undersöka och fastställa de brott som avses i domarens beslut. Den omständigheten att dessa åtgärder visar på andra brott än de som avses i domarens godkännande innebär inte att de inte får användas i andra utredningar.”

- Angående den tekniska lösningen:

→ allt utlämnande av uppgifter rörande den tekniska lösningen i fråga är straffbart enligt fransk lag (art. 413- 9 samt 413-10 i franska strafflagen), det kan dock preciseras att följande har genomförts:

- tack vare en teknisk lösning har åtkomst möjliggjorts, på ett icke-krypterat sätt, till kommunikationer tillhörande ett stort antal tekniker och användare, inblandade i brottslig verksamhet, av denna kommunikationslösning som avsiktligt ställts till kriminella organisationers förfogande;
- en teknisk lösning för vilken ”statliga resurser som är föremål för nationell försvarssekretess” har föreskrivits med stöd av artikel 706-102-1 i straffprocesslagen;
- en lösning vars utformning och mekanism omfattas av den nationella försvarssekretessen, men som emottagits och använts av ett enligt lag bemyndigat organ att göra detta, dvs den Centrala kriminalunderrättelsetjänsten vid Nationella Gendarmeriet (Service Central de Renseignement Criminel de la Gendarmerie Nationale (SCRC)), Nationella Gendarmeriets kriminalavdelning (Pôle Judiciaire de la Gendarmerie Nationale (PJGN)), i enlighet med art. D15-1-6 i straffprocesslagen.

Krypterade uppgifter

Mobilisering av Nationella gendarmeriet:

Den 15 mars 2020, beslutade Kriminalpolisavdelningen (Sous-Direction de la Police Judiciaire (SDPJ)) om att en nationell utredningsgrupp skulle bildas. Den var placerad i Pontoise, vid IT-brottscentret C3N (Centre de lutte Contre les Criminalités Numériques C3N) och består av en kommandocentral (KC) samt olika utredningsgrupper.

Gruppen har fått förstärkning av erfarna utredare från sektionen Sections de Recherches från hela Frankrike samt från de 4 centralbyråerna (OCLTI, OCLAESP, OCLDI, OCLCH), och består idag av 60 gendarmer som anlitats på heltid i uppdrag att analysera data samt tekniska undersökningar och rättsliga utredningar. De avsevärda materiella och mänskliga resurser som tagits i anspråk visar hur viktiga utredningarna är och hur viktigt det är för Nationella gendarmeriet att nå framgång i detta.

> + 2000 handlingar i målet;

> 360 handlingar kriminalteknisk bevisning från kriminaltekniker och forensiker.

Kronologisk redogörelse för ärendet

15 november 2018: C3N inleder en brottsutredning - de första tekniska undersökningarna;

7 december 2018: C3N åläggs av den interregionala specialdomstolen vid regiondomstolen i Lille (JIRS) att ta sig an ärendet under brottsrubriceringarna nedan:

- kriminell sammanslutning i syfte att begå brott som bestraffas med fängelse i 10 år;
- tillhandahållande av en kryptologisk lösning som inte enbart säkerställer funktioner för autentisering och integritetskontroll utan föregående tillkännagivande;
- överföring av en kryptologisk lösning som inte enbart säkerställer funktioner för autentisering och integritetskontroll från en av medlemsstaterna i Europeiska unionen utan föregående tillkännagivande;
- införsel av en kryptologisk lösning som inte enbart säkerställer funktioner för autentisering och integritetskontroll från en av medlemsstaterna i Europeiska unionen utan föregående tillkännagivande.

10 april 2020: undertecknande om Gemensam utredningsgrupp (JIT) mellan de berörda franska och nederländska rättsliga myndigheterna under Eurojusts ledning samt med stöd från Europol;

28 maj 2020: förundersökning vid JIRS i Lille inleds avseende följande punkter:

- kriminell sammanslutning i syfte att begå brott som bestraffas med fängelse i tio år, i förevarande fall och närmare bestämt de narkotikabrott avseende olaglig narkotikahandel som avses i artikel 222-37 i strafflagen, de grova penningtvättsbrotten, brotten avseende innehav, förvärv och överlåtelse av vapen i kategorierna A eller B;
- förvärv, transport, innehav och utbudande eller överlåtelse av narkotiska preparat,
- organiserad införsel av narkotiska preparat;
- förvärv och innehav av krigsmateriel, vapen, ammunition, väsentliga delar i kategorierna A eller B;
- penningtvätt genom investeringstransaktioner, döljande eller omvandling av vinning som härrör från olaglig narkotikahandel;
- grov penningtvätt i organiserad form genom investeringstransaktioner, döljande eller omvandling av vinning som härrör från brott;
- tillhandahållande av en kryptologisk lösning som inte enbart säkerställer funktioner för autentisering och integritetskontroll utan föregående tillkännagivande;
- överföring av en kryptologisk lösning som inte enbart säkerställer funktioner för autentisering och integritetskontroll från en av medlemsstaterna i Europeiska unionen utan föregående tillkännagivande;
- införsel av en kryptologisk lösning som inte enbart säkerställer funktioner för autentisering och integritetskontroll från en av medlemsstaterna i Europeiska unionen utan föregående tillkännagivande.

BILAGOR

- **Interregionala specialdomstolen vid regiondomstolen i Lille**

Interregionala specialdomstolen vid regiondomstolen i Lille, en av de 8 JIRS-domstolarna som täcker hela Frankrike, är behörig i kampen mot brott som härrör från den organiserade brottsligheten och den grova ekonomiska brottsligheten. Dess verksamhetsområde täcker appellationsdomstolarna i Douai, Rouen, Amiens och Reims.

Dess materiella kompetensområde är i egenskap av detta samverkande med dess verksamhetsområden och kan således behandla mycket komplexa ärenden.

Interregionala specialdomstolen vid regiondomstolen i Lille har inlett en förundersökning gällande den krypterade kommunikationslösningen EncroChat med anledning av lokalisering av de servrar som säkrar processen.

- **Den gemensamma utredningsgruppen**

De gemensamma utredningsgrupperna har sitt ursprung i art. 13 i Konventionen om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål som undertecknades i Bryssel, den 29 maj 2000, mellan de europeiska medlemsstaterna, samt i rambeslutet av den 13 juni 2002.

I enlighet med artiklarna 695-2 till 695-3 i strafflagen, gör de gemensamma utredningsgrupperna det möjligt att utveckla gemensamma utredningsstrategier, samt att ha gemensamma mål i kampen mot den gränsöverskridande organiserade brottsligheten. Grupperna för samman domare och utredare från två länder i en och samma enhet i ett ärende av gemensamt straffrättsligt intresse för de båda länderna. Denna mekanisms stora flexibilitet gör det möjligt för de rättsliga myndigheterna och för de berörda organen att utbyta underrättelser, bedriva gemensamma utredningsinsatser samt samordna lagföring i de båda länderna.

Den gemensamma utredningsgruppen kan endast upprättas inom ramen för redan existerande rättsliga förfaranden, brottsutredningar, polisutredningar eller förundersökningar. Initiativ till att bilda en utredningsgrupp kan tas av allmänna åklagaren, förundersökningsdomaren eller på begäran av rättsliga myndigheter i en eller flera medlemsstater.

